

EXAMENSARBETE
Hösten 2009
Lärarytbildningen

**Lärarens personlighet,
kommunikation och känslor samt
dess betydelse i relationen till eleven**

Författare
Anel Hubanic

Handledare
Lena Grollmuss

Lärarens personlighet, kommunikation och känslor samt dess betydelse i relationen till eleven

Abstract

Arbetet koncentrerar sig kring viktiga faktorer hos en lärares personlighet, kommunikation och känslor i en lärare-elevrelation. I litteraturgenomgången belyses olika faktorer i dessa tre områden som kan påverka relationen ur ett lärarperspektiv. Dessa faktorer är bland andra självförståelse, självanalys, intuitivt lyssnande och empati. Empirin är uppbyggd kring en kvalitativ studie där tre lärare och en elevassistent på en grundskola har intervjuats för att ta reda på deras uppfattningar kring de områden som nämns här. Det framkom att de flesta respondenter var medvetna om ovannämnda områden och deras betydelse för relationen. Flera lärare uttryckte tillit, trygghet samt öppenhet som viktiga komponenter i relationsbyggandet. Dessutom påtalas vikten av att våga vara personlig och mänsklig i förhållandet till eleverna. Positiv inställning och känslor hjälper till att underhålla den ömsesidiga respekten i relationen.

Ämnesord: Interpersonell relation, personlighet, kommunikation, känslor, lärarroll, självanalys, socialt samspel

Förord

Jag vill tacka A, min handledare Lena Grollmuss för handledning och stöd samt Göran Brante för tips och råd. Dessutom vill jag tacka alla respondenter som har ställt upp och givit sin värdefulla tid. Tack även till alla andra som har stöttat mig på olika sätt.

Anel

INNEHÅLL

1	Inledning	5
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte	7
2.	Litteraturgenomgång	7
2.1	Lärarens personlighet	8
2.2	Lärarens kommunikation	12
2.3	Lärarens känslor	14
2.4	Teoretisk utgångspunkt	16
2.5	Problemprecisering	16
3.	Metod	16
3.1	Målgrupp	18
3.2	Genomförande och etiska överväganden	18
3.3	Metoddiskussion	19
4.	Resultatredovisning	20
4.1	Relation	20
4.2	Lärarens personlighet	21
4.3	Lärarens kommunikation	22
4.4	Lärarens känslor	23
5.	Analys	24
5.1	Relationsbyggande	24
5.2	Lärarens personlighet	26

5.3	Kommunikationens betydelse	27
5.4	Känslornas betydelse i relationsbygget	28
6.	Diskussion	29
7.	Sammanfattning	33
	Referenser	35
	Bilaga	37

1. Inledning

Under min sista termin på lärarutbildningen kom jag i kontakt med en lärare som väckte tankar och funderingar kring relationer mellan lärare och elev. Genom lärarens förhållningssätt till mig och min till honom började jag fundera mer aktivt över min förhållning till elever i samband med mina VFU (verksamhetsförlagd utbildning) perioder samt den tiden som jag har arbetat som förskollärare och vikarie. Jag har haft och har en del intressanta diskussioner med lärare på högskolan kring lärare-elev relationer som till slut ledde mig till en stark vilja att lära mig mer om ämnet. Det som jag specifikt är intresserad av är lärarens personlighet, kommunikation och känslornas roll i lärare-elev relationen. Detta är något som alla som jobbar inom skolan har nytta av, i synnerhet jag som nyutexaminerad lärare ska börja verka i denna miljö.

Om vi lärare bara kan påverka vissa aspekter i vår tillvaro, då är det också viktigt att vi koncentrerar oss på just de aspekter som vi verkligen kan förändra. Därigenom undviker vi att slösa energi på det som vi inte kan förändra eller påverka. Om vi antar att lärare sysslar med sådant som rör de kommer de inte att ha tid att syssla med det som inte rör dem. Ibland uppkommer situationer där lärare och övrig skolpersonal beklagar sig allt från fel färg på tapeter till dåliga chefer. För att inte prata om alla samtal av typen: ”Visst är Kalles mamma helt dum i huvudet, kommer för sent vareviga dag och idag har hon även glömt att ta med blöjorna till Kalle som hon lovade igår.” Att kunna ge konstruktiv kritik på bästa möjliga sätt i alla situationer är viktigt för att kunna skapa förtroendefulla relationer. En aspekt är just lärarens personlighet som är viktig att ta i beaktande när kritik ska levereras.

Därför är det viktigt att ta lärarens personlighet och dess utveckling på allvar. Hos läraren i exemplet med Kalle börjar tanken på att Kalles mamma är försenad och glömt blöjorna. Istället för att fundera ut ett sätt att hjälpa henne kan en tolkning vara att pedagogen känner och uttalar ett visst mått av frustration eventuellt på grund av bristande förmåga till empati och förståelse. Naturligtvis vill ju pedagogen att Kalles mamma ska komma i tid, men denna metod kan skapa en otrygg relation. Många gånger är den här typen av inställningar omedvetna. För att kunna förändra det krävs det att individen i fråga lär känna sig själv. Där ligger startpunkten för all förändring. Det är inte lätt att förändra sig själv. Ju mer vi lär känna oss själva desto lättare har vi att lära känna andra. Vi som lärare måste känna våra elever för

att vi ska kunna hjälpa dem att utvecklas personlighetsmässigt. Lärandet är en intim del av vår personlighet.

1.1 Bakgrund

I början av detta arbete har jag kommit i kontakt med en rapport från Skolverket som heter Utan fullständiga betyg (2001) där relationer tas upp i ett särskilt kapitel. Där syns ett samband mellan avsaknaden av förtroendefulla relationer till vuxna i skolan och svårigheterna att nå fullständiga betyg i grundskolan. Vidare står det i LPO94 (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet) om betydelsen av social gemenskap, trygghet samt respekten för elevens person och arbete. Dessa två dokument kommer mer ingående att presenteras framöver och utgör startpunkten för detta arbete. En av de faktorerna som rapporten från Skolverket betonar är ”Engagerade vuxna i skolan som skapat förtroendefulla relationer och haft höga förväntningar i kombination med rimliga och tydliga krav” Utan fullständiga betyg (2001, sid 44).

Enligt LPO94 skall eleven i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet, vilja och lust att lära. Vidare står det att strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. ”Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag” (Lpo 94, sid 7).

I en rapport från Skolverket som heter Utan fullständiga betyg (2001) betonas vikten av förtroendefulla relationer i anknytning till läroplanen (LPO94). Elevernas brist på förtroendefulla relationer till vuxna i skolan hänger samman med svårigheterna att nå fullständiga betyg i grundskolan. Mer specifikt är min analys att lärarna inte bryr sig om elevernas skolgång, följer inte upp frånvaro och så vidare. I undersökningsgruppen där elever inte har haft fullständiga betyg tolkar jag det som om den enskilda eleven har haft genomgående dåliga relationer till vissa lärare. Detta har resulterat i att elever inte fått betyg i de ämnen där relationerna till läraren varit dåliga, medan de i andra ämnen lyckats bättre. I vissa fall skiljer sig beskrivningarna av relationerna mellan elever och skolpersonal. Personalen tycker att de har gjort allt de kan för att lösa eventuella problem, men att eleverna och ibland föräldrarna inte varit mottagliga för skolans stöd och insatser. Det som elever och

föräldrar tar upp kring relationernas karaktär tar inte skolan upp i samma omfattning. De intervjuer som studien gjort med cirka 40 lärare på sex olika skolor visar att lärarna framhåller vikten av en god social miljö som förutsättning för ett gott lärande. I det innefattas trygghet, ordning och reda, lugn och ro, avspänt och positivt klimat i relationer mellan lärare och elever. I fallstudierna kring elever utan fullständiga betyg tolkar jag det som om just dessa aspekter har saknats.

Sammanfattningsvis pekar rapporten på att det personliga mötet ställer höga krav på ömsesidighet, respekt och förståelse från samtliga inblandade parter. Ett professionellt och respektfullt bemötande av alla elever och föräldrar från skolans sida är väldigt viktigt för att skapa positiva relationer mellan skolpersonal, elever och föräldrar.

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att ta reda på betydelsen av lärarens personlighet, kommunikation samt känslor i en relation till eleven. Arbetet inriktar sig på att ta reda på vilka faktorer i dessa områden bidrar till att skapa en relation till eleven. Dessutom vill arbetet undersöka vilka uppfattningar som finns hos respondenterna om dessa områden.

2. Litteraturgenomgång

Vad är då en relation? Enligt Aspelin (1999) i boken *Banden mellan oss* innehåller en relation i sin enklaste betydelse två parter. Läraren och eleven. Dels är dessa två parter individer som handlar med vissa mer eller mindre medvetna intentioner. Dels är de också sociala deltagare. De är personligheter som betraktar sig själva utifrån varandras och andra människors perspektiv samt anpassar sitt handlande utifrån denna reflektion.

Birnik (1998) bygger vidare på Aspelin (1999) och tar upp interaktion mellan läraren och eleven som beteenden som uttrycks av läraren eller eleven, och som resulterar i beteende som är direkt beroende av den andres beteende. Alltså, en analys av ovanstående som bakgrund kan vi se interaktionen mellan lärare och elev som en växelverkande process där båda parter ömsesidigt påverkar varandra. Därför kan vi inte heller betrakta exempelvis eleven som ointresserad i en klassrumssituation utan att ta läraren i beaktande.

Juul (2002) till skillnad från Birnik (1998) och Aspelin (1999) betraktar relationer och samspel med en innehålls och processdimension. Innehållsdimensionen innehåller det som vi gör tillsammans i en pedagogisk relation till exempel. Innehållet i lärarens verksamhet med eleverna på en skola bestäms redan i förväg av ledningen och staten via olika styrdokument. Lärares och elevens inställning till detta innehåll kan sträcka sig från ren plikt till genuint intresse, från lust till olust och motvilja. Processdimensionen innehåller sättet vi gör det på. Med detta menas inte bara den pedagogiska metoden utan även fenomen som bidrar till att skapa relationens ”ton”, stämning och atmosfär. Dessa fenomen är: Kroppsspråket, den indirekta kommunikationen, uttryckta och inte uttryckta känslor, öppna och låsta attityderna. Sammantaget är detta våra medvetna och omedvetna yttre och inre beteenden. Innehållsdimensionen påverkar processdimensionen i mindre omfattning än omvänt.

Juul (2002) nämner vidare att de interpersonella processernas fokus ska ligga på det som sker här och nu mellan individerna. Kvaliteten på denna process avgör i vilken mån varje individs konstruktiva och destruktiva beteenden uppenbarar sig som en del av processen. Processen i en grupp kan ha tre kvaliteter. Processen kan vara *symtomskapande* såtillvida att en individ utvecklar destruktivt beteende i relation till andra individer i gruppen som inte fanns i tidigare relationer. Processen kan vara *symtomvidmakthållande* då tidigare destruktiva beteenden varken ökar eller minskar i den aktuella relationen. Till sist kan processen vara *symtomläkande* när tidigare destruktiva beteenden upphör både i den aktuella relationen och i övriga relationer.

2.1 Lärarens personlighet

Lärarens insikt om sin egen personlighet och dess möjligheter och begränsningar anses väldigt viktig i det professionella mötet mellan lärare och elev enligt Birnik (1998). Lärarens förståelse av sin egen personlighet gör det möjligt att förstå sina egna elevers personligheter. Ju större graden av självkännedom är desto större förståelse får läraren om elevers personligheter och sätt att vara på. Av den anledningen är det viktigt att läraren bedriver självanalys. Medvetande och självförståelse är grunden till personlig utveckling och avsiktliga personliga förändringar. Eftersom elevens beteende är i en mycket större beroendeställning av lärarens beteende än vice versa så betyder det att elevens beteende delvis är ett resultat av

lärarens roll och sätt att undervisa. Lärarens personliga egenskaper påverkar eleverna genom kvaliteten på dennes relationer och kraften i lärarens personlighet. Lärarens personlighet är en del av lärarens professionalitet och det är denna som behöver utvecklas. Lärarens personliga jag är en del av klassrumsarbetet. Jaget måste användas och disciplineras för att uppnå resultat.

Birnik (1998) menar att lärare är mer moraliserande än vad de är analyserande, självanklagande och självaccepterande. Lärare är mer benägna att fatta beslut i klassrumssituationer och bete sig på ett sätt som de inte tänkt sig på grund av elevernas beteenden på händelser i klassrummet. Lärares förmåga att dela med sig av sin kunskap och få eleverna intresserade är en nyckelfaktor. En elev har behov och rädslor. Både behoven och rädslorna måste en lärare kunna se för att kunna skapa en varm och tillitsfull relation. Detta går hand i hand med inläringen. Läraren är en människa och bör visa sig som en sådan. Då blir läraren en person utan behov att hålla en social distans och vara formell genom att gömma sig bakom en roll.

Aspelin talar i sin bok *Zlatan, Caligula och ordningen i skolan* (2003) till skillnad från Birnik (1998) om personlig identitet och social identitet. Personlig identitet är de egenskaper som skiljer en människa från andra och gör henne speciell. Social identitet är då de egenskaper som en person delar med andra i en grupp eller social gemenskap. Denna sociala identitet (personlighet) formas i interaktionen med andra människor när vi accepterar deras roller samt reglerar vårt beteende utefter de andras beteende. Det är detta som är en persons medvetna ”jag” och som vi dagligen reflekterar kring både när vi är i grupp och när vi är ensamma. Den personliga identiteten (en persons verkliga ”jag”) är svår för ens själv att nå direkt, eftersom det är en oförutsägbar process. Detta i kontrast till den sociala identiteten som är medveten och som genom reflektion i efterhand kan komma underfund med vad som har hänt när det gäller personens verkliga ”jag”. Vissa val och beteenden under vårt liv gör vi medvetet, andra omedvetet. Det skulle kunna sägas att vissa val och beteenden är styrda av impulser. Frågan som skulle kunna ställas är: Var kommer impulserna från? En del av det svaret skulle kunna vara: Den personliga identiteten (vårt verkliga ”jag”) som vårt medvetna ”jag” inte varseblir om. Detta skulle kunna vara ett exempel på hur personlig och social identitet fungerar i verkligheten. Trots att den personliga och sociala identiteten verkar åtskilda så delar de en gemensam helhet där de påverkar varandra.

Aspelin (2005) liksom Birnik (1998) och Aspelin (2003) är av åsikten att pedagogens utveckling är av stor betydelse för elevers utveckling och lärande. De kvaliteter som tas upp är trygghet, pålitlighet, tydlighet, uppmärksamhet, ansvarsmedvetenhet och hänsynsfullhet. Det är viktigt att tänka på dessa ord mer som förhållningssätt än som personliga egenskaper. Enligt det relationella synsättet är undervisning en ömsesidig process, där läraren och eleven lär av varandra. Självfostran innebär att det inte finns utrymme för själupptagenhet. Självfostran är inte heller att föra en inre dialog i första hand eller att reflektera över elevers beteende. Självfostran är att man verkar i den verkliga världen, fullt medvetna om vad vi gör och vad vi har att göra med. Vi finner oss själva först då vi möter andra människor. Vi själva är inte kapabla att kritisera oss själva konstruktivt. Åtminstone inte i början. Den som har börjat den självfostrande skolan har en lång men fruktbar väg framför sig. Läraren är en kritisk vägvisare i elevers utveckling och lärande. En vuxen person som ser eleverna i nuet samtidigt som denne ser målet långt framför sig och vill lotsa eleverna dit. Läraren kan hålla en tillräcklig distans till eleven för att kunna uppnå målet. Varken för nära eller för långt ifrån. Annars finns det risk för obalans i relationen. Dessutom vet läraren hur mycket kontroll som behövs för att kunna ha en lugn och harmonisk tillvaro utan att begränsa elevers fria tänkande med alltför mycket kontroll. Denna balans är viktig att hålla och vara medveten om.

Danielsson & Liljeroth (1996) för fram ett lite annorlunda perspektiv jämfört med Aspelin (2005) på läraren och dennes personlighet genom att prata om förhållningssätt hos människor. I förhållningssätt ser författarna kvaliteter som kan förbättra eller försämra utvecklingen hos människor och samhälle. Förhållningssätt hos människor är något som är genomgående i allt som vi tänker och gör. Av den anledningen får förändringar hos en människas förhållningssätt stor inverkan på hennes omgivning. Danielsson & Liljeroth (1996) menar att det finns en generell och en individuell nivå. Tankar är det centrala i förhållningssätt (kärnan). Varje individ har tankemönster som kommer från det generella fältet och ur de individuella erfarenheterna. Människans tankar (och därmed förhållningssätt) kan inte ändras på en generell nivå, utan på den individuella nivån.

Förhållningssätt kan också enkelt beskrivas med att vi människor ofta tror att vi ser hela bilden och sanningen. Men vår syn är begränsad. Vi ser bara det vi vill, kan och vågar se. Det som vi har mod, vilja och förmåga att ta emot. Att utvecklas innebär att vidga sitt seende samt att det omvandlas till handling i verkliga livet. I ett förhållningssätt där människan är

förberedd på oväntade och dolda resurser finns möjlighet för möte och samspel mellan människor.

Förhållningssätt avgör hur en människa handlar, men många gånger ger vi oss i kast med det som sker på ytan istället för att fokusera på idéer och tankar som kontrollerar vårt förhållningssätt. Förhållningssätt som fenomen omfattar också hur budskap och intryck tas emot samt hur individen bearbetar dessa intryck (medvetet eller omedvetet) för att sedan agera. Förhållningssätt påverkas av: Kunskaper, erfarenheter, känslor, värderingar, relationer, kommunikation och annat som finns i en människas bagage. Om vi ska arbeta med människor i egenskap av lärare krävs det av oss att vi utvecklar inre rörlighet, entusiasm och humor. Vi måste ledas av verklig kärlek, det vill säga förmåga att se och uppleva våra medmänniskor som oss själva. Detta uppnår vi genom självuppfostran. Danielsson & Liljeroth (1996).

Ziller (1976) förtydligar med en teori om personlig förändring Danielsson & Liljeroths (1996) resonemang om självuppfostran. Denna teori är tänkt från författarens sida som en spiral där potentiellt föränderliga personliga egenskaper står i hierarkisk ordning. Dessa egenskaper är: attityder, värderingar, beteenden, roller, självuppfattning. Attityder är den minst svåra att förändra och självuppfattning är svårast att förändra.

Attityd är en persons benägenhet att handla på ett visst sätt. Attityder kan också vara vad en individ känner om något som han eller hon står i begrepp att utföra, uppfatta eller tänka i förhållande till något. Attityder kan också ses som en defensiv funktion av en individs ego. Anledningen till att attityder är den minst svåra att ändra beror delvis på att det används som en självrapport om en individs disposition av handlingar vid en viss tidpunkt för att agera på ett visst sätt. Självrapporten är ofta representerad som uttryck för en åsikt som offentliggörs av en enskild. I en social konversation utbyts åsikter och förväntningar från personer som är inblandade. Värden är en grupp av attityder. Attityderna är lättare att förändra än värden. Ziller (1976)

Beteende är en reaktion i samband med en situation eller en stimulus. Beteende sker i en situationskontext istället för en fråga, som det är i fallet med attityder och värderingar. Om ett uttalande från en individ är frivilligt när en fråga är uttalad, kan svaret ses som ett beteende

som beskrivs här. Icke-frivilliga svar anses inte vara beteende eftersom personen tar större ansvar för det uttalandet. Ziller (1976)

En individ som har en plats i en social relation, såsom en far, har förväntningar och bedöms av andra individer att uppträda för andra på ett visst sätt beroende på hans eller hennes roll. I det här fallet en far. Om dessa förväntningar inte uppfylls, kan resultatet bli störningar i gruppens interaktion, sociala processer och nedsatt förmåga att utföra uppgifter som förpliktigar den rollen. En roll är ett åtagande där en person intar en position i avtal att agera på ett visst sätt eftersom medlemmarna i det sociala systemet har gjort en överenskommelse om att göra det. Avtalet innebär också att medlemmar av det sociala systemet signalerar övriga medlemmar i gruppen när de ska göra en förändring i sitt beteende. Ett förtroende finns bland ledamöterna i det sociala systemet som leder till stabilitet och förutsägbarhet. Ziller (1976)

Självuppfattning utvecklas inom en ram av föreningar med föremål, personer och andra begrepp. Den sociala rollen av jaget är viktig på grund av en naturligt pågående konflikt mellan jaget och närstående. Konflikterna är konkurrerande behov av självständighet och beroende, självständighet och ömsesidighet, själv orientering och orientering mot andra. Självkänsla är hur individer uppfattar en individs värde. När en person utvärderar sig själv, görs det i förhållande till närstående och deras uppfattning. För en person med hög självkänsla leder positiva eller negativa utvärderingar inte till omedelbar reaktion. Individer med hög självkänsla är vanligare att delta i gruppdiskussioner än personer med låg självkänsla. Självuppfattningen är relativt stabil och förändringar sker under en längre period. Förändringsarbetet har en tendens att gradvis minska. Ziller (1976)

2.2 Lärarens kommunikation

Enligt Maltén (1998) är kommunikation utbyte av budskap. Kommunikation innehåller en sändare och en mottagare. Sändaren som sänder budskapet kodar den innan han/hon sänder den. Mottagaren avkodar eller tolkar budskapet innan han/hon tar emot det. Både kodning och tolkning av budskapet påverkas av olika faktorer hos sändaren och mottagaren. Dessa är bland annat: Hans/hennes personlighet, sinnesstämning, attityd, självbild, förutfattade

meningar, reaktioner. För att kunna förstå varandra måste parterna i ett samtal kommunicera så att ord, kroppsspråk och känslbudskap överensstämmer.

Maltén (1998) menar att vi måste lyssna intuitivt till vår samtalspartner för att kunna tolka en annan människas budskap. Att lyssna intuitivt innebär att lyssna efter innebörden i det sagda men också att spetsa sina egna sinnen för att fånga upp det vi inte ser och hör. Kort sagt, det gäller att lyssna mellan raderna. För att kunna genomföra detta krävs empati och självkännedom samt människokännedom. I en pedagogisk situation (exempelvis en klassrumssituation) där läraren är ledaren av samtal gäller det att läraren är (så mycket som möjligt) fri från egna föreställningar och värderingar för att kunna objektivt uppfatta det man ser, hör och upplever.

Eleven bör stimuleras att skilja på sina upplevelser på innehålls-, relations och känslonivå. För att kunna ha ett stabilt beteende gentemot andra människor behövs en stabil självbild och den utvecklas genom våra relationer till andra människor. Självbilden kan bli positiv eller negativ beroende på vår ideala självbild och hur vi tror att andra uppfattar oss. Självbilden är perspektivet som appliceras på de upplevelser som vi får från omgivningen. ”Människor behöver en inriktning, de behöver ett syfte. De behöver känna sig – älskade!”. Maltén (1998)

Maltén (1998) pekar tydligt på att vår självbild inverkar på hur vi uppfattar andra människor. Den uppfattningen styr sedan en hel del av vår kommunikation med andra människor. Genom att tolka andra människor sätter vi attribut på det som exempelvis vissa egenskaper, avsikter, personlighet och vissa känslolägen. Vi gör olika bilder eller kartor över den verklighet som vi befinner oss i för att sedan skriva in människorna vi möter någonstans på den kartan. På grund av misstolkning av människors signaler eller andra hinder finns det risk att vi får en helt fel bild av andra människor. Bara en sådan sak som klädsel och hudfärg kan lätt skapa generaliseringar och antagande från vilka vi drar förhastade slutsatser. Dessutom är vi subjektiva genom att vi hittar orsaker till vårt handlande i yttre omständigheter. Vi skyller på läraren, rektorn, politiker. När det gäller andra människor gör vi precis tvärtom. Vi hittar orsaker till andra människors handlingar i deras egenskaper. Detta skapar också hinder i kommunikationen eftersom vi får en felaktig bild av personen i fråga.

Maltén (1998) framhåller sammanfattningsvis att mellanmänsklig kommunikation är en symbolisk aktivitet, där deltagarna utväxlar både verbala och icke verbala signaler. Deltagarna

kodar och avkodar budskap och försöker få det bekräftade från varandra och att de har förstått budskapet.

Öhman (2002) ser i likhet med Maltén (1998) att vi inom oss bär på hinder som kan försvåra kommunikationen med andra människor. Att vi är medvetna om oss själva och hur vi fungerar hjälper oss i kommunikationen såtillvida att vi åtminstone har en grund för att undvika problem i kommunikationen med andra människor. Människor bedömer varandra i möten och relationer och lägger också kommunikationen på basis av denna bedömning vilket också kan leda till kommunikationsproblem. Förståelse för varandra i pedagogiska relationer är grundstenen för att läraren skall kunna kommunicera med elever och få fram budskapet. När läraren förstår elevens behov kan budskapet framföras så att eleven kan ta emot den. Öhman (2002) framhåller att relationen mellan läraren och eleven är beroende av kommunikationen och likaså är kommunikationen beroende av relationen.

Aspelin (2003) kopplar däremot kommunikationen till känslor när han skriver om icke verbal kommunikation och sambandet till emotionella upplevelser. När människor kommunicerar tänker de på innehåll. Parallellt med detta har de ett känslomässigt förhållande till innehållet i samtalet. Detta uttrycks i den icke verbala kommunikationen. De känslor som dyker upp i socialt samspel väcks och aktiveras i huvudsak av icke verbala gester som uttryck mellan individer under en kommunikation. Detta kallar Aspelin (2003) emotionell kommunikation.

2.3 Lärarens känslor

Normell (2004) beskriver i sin bok Pedagogens inre rum känslor som det som ger människor mening i deras vardag. Känslor motiverar oss att stiga upp på morgonen och de ger sammanhang åt våra upplevelser. Vi känner något inför det vi ska utföra och därigenom kan vad som helst bli viktigt eller oviktigt. Känslorna gör oss närvarande i nuet. Genom känslor får vi också reda på hur det står till med oss själva och andra. Vi kan analysera våra känslor för att (om möjligt) se orsaken till känslorna. Detta för att kunna avgöra hur vi mår. Likadant kan vi genom känslor försöka avgöra hur det står till med andra människor. I vidare mening leder detta till att vi kan förutsäga hur andra människor kommer att handla och reagera. Att kunna avläsa människors känslor och tankar är en grundläggande egenskap i människans samarbetsförmåga. Utan den skulle samarbete med andra människor vara svårare. Att vi har

över hundra muskler i ansiktet för att just uttrycka olika känslor säger något om vikten av känslor och att uttrycka dem. Relationer och inläring underlättas av positiva känslor mellan människor, i synnerhet mellan lärare och elev. Därför är det relevant att ta både elevens och lärarens känslor i beaktande i en undervisningssituation.

Wennberg & Norberg (2004) ger en definition till Normells (2004) mänskliga egenskap att avläsa andras känslor och tankar, nämligen empati. Empati enligt Wennberg & Normell (2004) är inte att tycka synd om eleverna eller att vara snäll mot dem. Det är snarare att bry sig om eleverna. Att bry sig är en känsla som kan avläsas av eleverna och därför blir det mycket lättare för eleverna att ta till sig råd från en lärare som verkligen bryr sig om dem. Lärarens arbete bör genomsyras av elevens behov och inte av lärarens egna behov, känslor eller impulser. För att kunna se till elevens behov måste läraren kunna leva sig in i elevens känslor, motiv och brister. I dagens skola ser vi idag att eleverna ofta är fostrade till en orimligt stor uppfattning om sin egen betydelse. Dessa ”stora egon” beror delvis på föräldrar som i sin vilja att vara bra föräldrar till barnen fokuserar på barnets behov men tappar lätt bort värdet av att lära barnen vikten av att ta hänsyn till andra människor. Förståelsen av att inte alltid sätta sig själva främsta rummet. Detta skapar behov hos barnet att alltid vara i strålkastarljuset, även utanför familjens krets. Denna individualistiska syn är inte riktigt kompatibel i skolans värld där samspel och hänsyn är viktiga komponenter i skolarbetet. För lärare är det viktigt att vara medveten om detta för att själv inte hamna i detta och för att kunna vägleda eleverna mot en utveckling av deras egen empati.

I den här andan fortsätter Wennberg & Norberg (2004) att berätta om det väsentliga i lärarens kännedom om det egna inre livet. Brister i kännedom kring det inre livet kan resultera i att läraren inte är förmögen att professionellt bedöma sitt eget arbete i klassrummet. Självklart vill lärare i allmänhet vara sakliga och rättvisa, men i verkligheten är det inte alltid så. Denna självuppfattning visar att lärare precis som andra människor har brister när det gäller kunskapen om sig själva och sina uppriktiga motiv. Därför är detta ett mycket viktigt område att utveckla hos lärarna. Anledningen till att detta är viktigt är att det är en värdefull insikt att vara ärlig och tydlig mot sig själv i första hand för att kunna förstå varför man agerar på ett visst sätt. Först efter detta kan man som lärare och människa kunna ändra sina handlingar och beteende. Detta är en del i självfostran och i teorin om emotionell intelligens. Emotionell intelligens innebär att man förstår och förmår att ta ansvar för sina känslor så att inte andra

människor skadas av dessa känslor. För läraren innebär detta att denne kan hantera sitt uppdrag i förhållande till känslor, roll, makt och kunskap.

2.4 Teoretisk utgångspunkt

Det här arbetet berör områden relationer, personlighet, kommunikation samt känslor som direkt och indirekt samspelar med varandra i en relation. Säljö (2000) beskriver med utgångspunkt från Vygotskys teori om det sociokulturella lärandet sin uppfattning om att människor lär sig bäst i samspel med andra människor. Det är i gruppen som de bästa förutsättningarna finns enligt Säljö. Det är just processerna och kommunikationen som är intressanta för att kunna sätta relationen mellan läraren och eleven i ett sammanhang. Säljö argumenterar att det inre tänkandet är av stor vikt för inläring, men också hur samspelet mellan individerna påverkar det.

Holmqvist ("Sarah" nr1; 2006 årgång 4) skriver om en variationsteori som går ut på att variera arbetssätt och inlärningsmetoder. Denna teori är främst avsedd för lärare för att utforma undervisningen så att eleverna stimuleras. Teorin utgår från att varje människa har ett "erfarenhetsbagage" som påverkar omvärldsuppfattningen. Holmqvist betonar också förhållningssätt som lärare har till elever. Läraren bör kunna förstå vad som är svårt för eleverna att förstå. Läraren bör förvissa eleverna att det är tillåtet att tänka "fel" och att det är accepterat inom gruppen. På det här viset blir det ett bra klimat i klassrummet. Den teoretiska bakgrunden är tänkt att ge en bild av arbetets tänkta teoriorientering så att det blir lättare för läsaren att förhålla sig till detta arbete. Dessa teorier är närvarande i arbetet genom författarens teoretiska förhållningssätt till problemområdet men syns inte direkt i arbetet.

2.5 Problemprecisering

Utifrån syftet ligger följande frågor till grund för empirin.

Vad är en relation?

Hur skapas en relation?

Vilken betydelse har lärarens personlighet, kommunikation och känslor i skapandet av relationer?

3. Metod

I arbetet används intervjutekniken som forskningsmetod Denscombe (2000). Anledningen till denna metodval är att få fram en mer djupgående kunskap kring arbetets frågeställningar som inte kan nås via exempelvis enkätundersökningar eller litteraturundersökningar. Kvale (1997) nämner några aspekter av intervjuer som också är väldigt viktiga för valet av just intervju som metod i detta arbete. För det första är ämnet för den kvalitativa intervjun den intervjuades livsvärld och hennes relation till den. Syftet är att beskriva och förstå de teman samt områden som den intervjuade upplever och förhåller sig till. För det andra söker intervjun att finna specifika handlingar och situationer, inte allmänna åsikter. För det tredje har den kvalitativa forskningsintervjun som mål att få nyanserade beskrivningar av kvalitativa aspekter av den intervjuades livsvärld.

En intervju kan vid första anblicken verka tämligen enkel att genomföra, men i verkligheten krävs noggrann planering för att minimera att intervjun inte ska uppfattas som vanlig konversation exempelvis. Dessutom behöver intervjuaren förbereda sina frågor och sig själv för att kunna få ut så mycket som möjligt av intervjuerna. De förberedelser som författaren har gjort är följande Patel (2003): Förberedelser har gjorts angående innehållet i intervjuerna. Intervjufrågorna har avpassats för att täcka så många aspekter och delområden som möjligt. Vidare har frågornas antal ifrågasatts och då har vissa intervjufrågor också tagits bort. Formuleringen av intervjufrågorna har reviderats så att de är så tydliga som möjligt. Vidare har författaren gjort förberedelser genom att läsa om intervjuteknik i Denscombe (2000) och Kvale (1997). Intervjuerna går på djupet av frågorna för att få en mer detaljerad svarsbild av själva undersökningen, därav den mindre antalet intervjuade personer. Anledningen till detta grundar sig på att det är känsliga frågor som ställs samtidigt som intervjuaren har möjlighet att styra intervjun med underfrågor för att på så sätt komma åt den djupgående kunskapen samt få sina frågor besvarade. De svar arbetet intresserar sig för rör sig kring är människors förhållningssätt och människosyn och hur det påverkar möten mellan lärare och elev.

Semistrukturerade intervjuer har använts i detta arbete Denscombe (2000). I semistrukturerade intervjuer har intervjuaren en färdig lista med ämnen eller frågor som ska behandlas. Intervjuaren är inställd på att vara flexibel när det gäller ämnenas ordningsföljd och låter den intervjuande utveckla sina idéer, tillåter att den intervjuande talar utförligt om

det ämne eller fråga som intervjuaren tar upp. Semistrukturerade intervjufrågor tillåter för forskaren att avgränsa området som intervjun handlar om utan att ge avkall på djupet av den intervjuandes svar.

3.1 Målgrupp

I arbetet intervjuades tre lärare och en elevassistent som tidigare hade jobbat som lärare. Respondenterna valdes från författarens verksamhetsförlagda utbildning eftersom kontakter med rektor och personal redan upprättats tidigare. Tanken var att intervjuja fyra lärare men eftersom jag bara fick tag på tre fick jag begränsa mig till tre lärare och en elevassistent. Respondenterna kommer från samma skola och de arbetar inom årskurserna fem till nio. I första skedet tog jag kontakt med rektorn från skolan och fick hans samtycke till att genomföra intervjuer med lärare från skolan. Efter tre dagar var jag på skolan för att undersöka vilka lärare som skulle vara intresserade av att delta i intervjuer. Samma dag bokade jag tid till intervjuerna med respondenterna.

3.2 Genomförande och etiska överväganden

De etiska principerna för arbetet har tagits del av genom skriften *Forskningsetiska Principer* (2002) som utges av Vetenskapsrådet. Författaren är väl införstådd med de fyra principerna och har tillämpat dem i detta arbete. Respondenterna har kontaktats av författaren och muntligt informerats om arbetets syfte samt att deras deltagande är frivilligt. De har också gett samtycke att frivilligt delta i undersökningen. Författaren informerade vid samma tillfälle att respondenternas svar och personuppgifter kommer att behandlas konfidentiellt. Vidare betonades det att respondenternas svar endast kommer att användas i forskningssyfte. På ett tidigt stadium fick respondenterna veta att digital inspelning av intervjuer kommer att tillämpas. Eftersom jag inte fick tag på en bandspelare använde jag diktafonen i mobiltelefonen som fungerade utmärkt. Eftersom inspelning av intervjuer kan hämma respondenternas svar enligt Patel (2003) så försökte författaren minska denna negativa effekt genom att förbereda respondenterna så tidigt som möjligt på att intervjun kommer att spelas in. Fördelarna med inspelning är att intervjuerna finns registrerade på digital inspelning och kan återges. Vid den första kontakten bokades också tid och plats för intervjuerna.

Respondenterna intervjuades enskilt i ett ostört rum på deras arbetsplats. Intervjuerna förlöpte bra. Undantaget var intervjun med en respondent där vi var tvungna att sitta i ett rum där elever ständigt kom in och störde intervjun. Respondenten var tvungen vid ett tillfälle att gå ifrån vilket gav mig utrymme att samla mig och försöka sammanfatta intervjun för att se vilka frågor som behövde ställas om igen. Jag uppfattade respondenterna som engagerade under intervjuerna. För det mesta förstod vi varandra och det gav djup till de svaren som presenteras här.

3.3 Metoddiskussion

Att intervjua lärare kring teman som personlighet, kommunikation och känslor kräver väl formulerade frågor samt en förmåga hos intervjuaren att under intervjun avgränsa respondenten på ett smidigt sätt för att intervjun ska vara fokuserad på syftet under hela intervjutiden. Å andra sidan gäller det att inte avgränsa respondenten så mycket så att viktiga detaljer och tankegångar förloras. Som i mycket annat gäller det att ha en balans. Författaren har upptäckt att denna färdighet kommer med erfarenheten och att de intervjuerna som genomförts här har varit tillfredställande men kunde ha varit ännu bättre. De frågor som ställdes i intervjuerna var tänkta att indirekt ge svar på de problempreciseringar som ställts i detta arbete. Författaren anser att denna avsikt uppfylldes då det lämnades utrymme för respondenterna att utveckla sina ståndpunkter. Därmed anser författaren att validiteten uppfyllts tillfredställande då det har funnits ett planerat arbetssätt för att besvara frågeställningar som arbetet haft.

Något som är viktigt att poängtera är att författaren är medveten om att dennes meningar, synpunkter och frågeställningar färgat sammanställningen av resultaten. Denna påverkan har författaren försökt minska genom att presentera respondenternas uppfattningar via direkta citat. Under intervjuerna uppfattade författaren svaren som sanningsenliga och därför anses reliabiliteten tillfredställande. Författaren var inte i stånd att observera kroppsspråket under intervjuerna vilket skulle ha ökat tillförligheten. Till detta behövs två intervjuare. En som intervjuar och en som observerar kroppsspråket.

Möjligen hade en annan bild kunnat uppfattas om intervjuerna hade kompletterats med observationer. Även om författaren tror att svaren som erhållits av respondenterna var ärliga

är det möjligt att en del av svaren erhålls utifrån det som respondenterna trodde att författaren ville höra eller för att framställa sig själva på ett positivt sätt. Denna aspekt är det största frågetecknet i avvägandet av reliabilitetens nivå. Det som är värt att nämna i sammanhanget är att alla kvalitativa studier och således också kvalitativa intervjuer har en svag punkt som är trovärdighet. Detta är det största problemet på grund av att kvalitativa undersökningar inte innehåller så stora mängder data att de kan anses som representativa för en större befolkningsgrupp, vilket är fallet med kvantitativa undersökningar.

4. Resultatredovisning

Resultatdelen kommer att se ut enligt följande: De första tre frågorna med tillhörande underfrågor som handlar om relation kommer att redovisas under kapitlet Relation. Fråga nummer fyra med tillhörande underfrågor kommer att redovisas under kapitlet Lärarens personlighet. Fråga nummer fem och sex med tillhörande underfrågor kommer att redovisas i kapitlet Lärarens kommunikation. Fråga nummer sju och åtta med tillhörande underfrågor kommer att redovisas i kapitlet Lärarens känslor. Den första frågan är tänkt som en uppvärmning till själva intervjun. Därför är den obesvarad i den empiriska undersökningen. På grund av att områden som relation, personlighet, kommunikation och känslor går in i varandra i verkligheten har det varit svårt skilja de åt i resultatredovisningen utan att påverka förståelsen av innehållet. Därför avspeglas denna komplexitet till en viss del även i resultatredovisningen.

4.1 Relation

Respondenter ser på relationen mellan lärare och elev som något som läraren bygger över en viss tidsperiod. ”Relationen bygger man upp” (Respondent 3). Respondent tre uttrycker även att det är när läraren lär känna eleven som byggandet av relationen sker. I detta ingår att både läraren och eleven lyssnar på varandra. För att bygga upp förtroende hos eleven bör läraren känna till elevens hemförhållanden. Relationen ses som någonting som kommer före undervisning. ”Undervisningen börjar när relationerna är skapade” (Respondent 2). Att vara lärare är ett relationsskapande jobb. För att undervisningen ska vara möjlig måste man få med eleverna. Tillit är viktigt i relationsbyggandet. ”Barnen måste kunna lita på en” (Respondent

3). Barnen ska kunna berätta allt för läraren. Genom att prata med eleverna som med vuxna får läraren respekt.

För att kunna bygga relationer till eleverna måste de känna trygghet i mötet med läraren. ”Det är alltid viktigt att ha en trygg relation till barnet” (Respondent 3). Engagemanget från elevens sida spelar roll. Att eleverna inte anstränger sig i skolarbetet och relationer ses som hinder för relationsbyggande.

Lärare har olika roller i sina relationer till elever. Dessa kan vara: Storebror, brandman, mamma. ”... ibland du kan verkligen spela en roll som mamma...” (Respondent 4).

Motivation plus relation i samverkan gör eleverna mottagliga för ämnesundervisning. ”Många av eleverna idag är inte mottagliga för ämnesinnehållet om man inte har den”. Elever idag testar lärarens auktoritet och läraren behåller sin auktoritet via bra relationer till eleverna. Positiv förstärkning ses som en viktig bit i relationsbyggandet och likaså undvikandet av negativ förstärkning då elever inte betar sig som de ska. Ärlighet är viktigt i relationer till elever och att inte trampa på dem. Det är viktigt att försöka ställa in sig i elevernas skor. ”... varför skulle jag vilja ha han som lärare...”. På en mindre skola är det lättare att se varje elev. Som lärare bör man visa sig som mänsklig och inte bara som den som styr och ställer i klassrummet.

4.2 Lärarens personlighet

Respondenterna uttrycker att läraren bör kunna motivera sina elever. ”Jag tror att det är helt avgörande för om de vill och kan lyckas” (Respondent 1). Lärarens beteende har inverkan på hur relationen med eleverna faller ut. Lärarens första intryck av eleven kan få betydelse för hur läraren betar sig mot eleven senare. Lärarens personlighet är den gyllene mittenvägen där ytterligheterna är att läraren tror att denne är bäst och i andra änden att läraren är osäker på vad denne ska göra i olika situationer med eleverna. Den gyllene mittenvägen är då läraren försöker hitta rätt med hjälp av sina kollegor samt rannsakar sig själv när tillfället kräver det.

Öppenhet hos läraren är viktigt, Att läraren är öppen gentemot eleverna och bjuder på sig själv. ”... och sen så finns det elever och andra vuxna som är kanske slutna och inte vill berätta...” (Respondent 3). Graden av öppenhet hos läraren gentemot eleverna avgör graden

av öppenhet från eleverna till läraren.

En respondent ser en positiv inställning hos lärare som preventivmedel mot bitterhet och ilska. Eleverna kan skylla ifrån sig och lägga mycket på läraren, därför måste lärare se verkligheten för vad den är och inte ta till sig elevernas uttalanden personligt. Det gäller att ha tålamod. ”Man måste vara tålig psykiskt”. Som lärare har man olika roller som finns inbegripna i lärarrollen, till exempel mästestrateg och psykolog. Positivt bemötande av elevers negativa beteende har positiv inverkan på eleverna. ”... jag brukar bekämpa deras jävelskap med att vara extra... tio gånger så vänlig tillbaks...”.

En respondent uttrycker att läraren bör älska barn och människor. Det gäller att hitta bra sidor hos eleverna och bygga vidare på det. Att tänka på elevers negativa sidor hjälper inte läraren i dennes arbete. ”Du måste älska människor och barn”. Trots allt negativt måste läraren respektera eleven. Lärare kan få fram olika förhållningssätt från sitt medvetna genom olika frågor. Förhållningssätt kan vara ett visst handlingsmönster som gör att man inte ser saker som stör. Om man som person ska förändra något hos sig själv krävs det öppenhet för förändring. ”... du själv måste vara öppen och ha lust för förändring”.

4.3 Lärarens kommunikation

En respondent uttrycker att kommunikation utan missförstånd innebär också en bra relation till eleven. Denna syn delas också av respondent tre. Kommunikation kan vara förutom verbal kommunikation också ett leende eller blick. Kommunikationskompetensen har vissa kopplingar till personligheten och med kommunikation bygger läraren sin auktoritet. Trötthet och ilska kan göra att det blir omedveten kommunikation från lärares sida. På detta viset uppstår också konflikter. ”... man blir bättre och bättre varje gång man har haft en konflikt...”. Kommunikationen är viktig och måste få ta tid, samtidigt har lärare inte tid att lösa alla konflikter.

Uppmärksamhet från lärarens sida i kommunikationen med eleverna betonas. Det gäller att gradvis introducera begrepp och uttryck i klassrumsarbetet. Det är viktigt att sätta detta i en kontext. I kommunikationen är det viktigt att vara bestämd och klar eftersom läraren är förebild för eleverna. Lärare modellerar sig utefter de lärare som de haft tidigare i sina liv för

att i ett senare skede hitta sin egen stil. ”Det är väl en process när man ska bli sin egen lärare, och så använder man influenser”.

Kommunikation är att ge och få kunskaper och information. Kommunikationen kan också användas för att trösta eleverna och lösa deras problem. I kommunikationen är feedback från eleverna ett sätt för läraren att ta reda på hur eleverna har tagit emot informationen.

4.4 Lärarens känslor

På grund av olika relationer till elever ger inte läraren 100 % uppmärksamhet till alla elever utan koncentrerar sig på svaga elever. På grund av att läraren känner på ett visst sätt till elever kan det hända att kraven sänks och att läraren ser mellan fingrarna. ”Det kan ju bli att man inte kräver så mycket av dem kanske”. Verkligheten gör att elever har behov av relationer till vuxna och att prata om livsfrågor. Detta är ibland viktigare än undervisning eftersom det inte går att ha undervisning förrän läraren har avklarat dessa punkter med eleverna. ”Ibland måste man kanske bara ha en lektion... där vi måste bara sitta och snacka. De ska ställa sina frågor, sina livsfrågor”. Elevernas utveckling socialt är det området som lärare kan göra störst påverkan på. Läraren måste veta vad som är empati och vad som är rätt och fel för att kunna åstadkomma denna förändring hos eleverna. Tro på elevernas förmåga och en positiv inställning är några av nyckelfärdigheter för läraren för att ta eleverna till ett visst mål.

Känslor som läraren har i mötet med eleverna måste begränsas. Läraren måste behärska sig själv. Det kan vara så att läraren inte förstår eleverna alltid och då kan det kanske komma fram känslor som måste tyglas. Detta lär sig läraren genom erfarenhet. ”... försöka bortse från sina personliga känslor... för att det kan göra saken kanske värre”. Däremot kan känslorna vara viktiga i lärarens engagemang till eleverna, men det måste hållas en balans så att det inte blir för mycket.

Lärare kommer överens bättre med vissa elever än andra. Det kan hända att läraren är snäll mot elever som läraren känner igen sig i. Lärare måste vara medvetna om risker med känslorna och styra dem. Lärare behöver vara kompetenta på många olika plan och kunna ”placera sig utanför sig själv” för att kunna hålla det självanalytiska perspektivet. Lärarens hjärta kanske ömmar lite extra för vissa elever och det är mer av en kurator roll. Däremot är

det viktigt att det inte påverkar betygssättningen. Sympati hos läraren hjälper denne att engagera sig mer i elevernas arbete. Elever arbetar bättre när de känner sig omtyckta och tvärtom. För att elever ska känna sig omtyckta bör läraren visa att denne bryr sig om eleverna genom handling. Att läraren ställer upp för eleverna och stöttar dem. Dessutom bör läraren inte vara rädd för att tillfälligt vara opopulär. ”... man måste backa upp vänlighet med handling när det så behövs”.

Det är viktigt att ha ett mål och se det målet varje dag. ”Du måste alltid ha kontroll när du är på jobbet”, eftersom du är ledare för en elev. Läraren måste kunna anpassa sig till elevernas behov och ska vara en bra människa för att kunna hjälpa eleverna. ”... känslor som glädje är bra... de kan du sprida vidare”, men om läraren inte mår så bra måste denne vara ärlig mot eleverna.

5. Analys

Analysen har gjorts på följande sätt. Författaren har skrivit ner kort vad varje respondent har sagt på varje fråga. Sedan har en sammanfattning gjorts. I sammanfattningen har författaren försökt att hitta något gemensamt/skiljande eller mönster. Sammanfattningen har författaren försökt ge något namn på det som är uttryckt. Dessa namn har sammanställts och utifrån sammanställningen har det framkommit olika kategorier. Dessa kategorier har jag redovisat i arbetet tillsammans med utvalda citat här nedan. Denna metod kallas för kategorisering och finns beskriven i Kvale (1997). I analysen nedan kommer rubriker och innehåll i stort att likna de i resultatdelen. Detta i syfte att läsaren i viss mån ska kunna se varifrån analysen kommer ifrån och hur resultatmaterialet har använts i analysen.

5.1 Relationsbyggande

I den här kategorin utmärker sig uttalanden som pekar mot en konstruerande syn på relationer mellan lärare och elev. För att kunna bygga en hälsosam relation till eleven krävs tillit, att läraren och eleven litar på varandra. Detta genom att läraren och eleven lär känna varandra och är trygga i mötet med varandra. ”Att visa intresse för eleverna tycker jag är oerhört viktigt, inte bara vad de gör i skolan utan också vad de gör sidan om skolan, att bygga upp någon slags förtroende.” (Respondent 1) Att visa uppriktigt intresse för elevens tillvaro från

lärarens sida ses här som en viktig faktor för att bygga en relation till eleven. Dessutom stannar inte detta intresse vid skolans verksamhet, utan sträcker sig ända till vissa aspekter av elevens privata sfär. Det intressanta är att respondenterna märker en tydlig förändring jämfört med då de själva gick i skolan. Då upplevde respondenterna att de inte hade liknande relation till sina lärare då de inte intresserade sig för elevens privata sfär. Enligt respondenterna fanns det inte heller något behov av det.

Dagens skola upplevs som auktoritetsprövande. Läraren har inte den självklara auktoritet som fanns för kanske bara 20 år sedan. Eleverna testar lärarens auktoritet ständigt och att bygga en närmare relation till dem krävs för att läraren ska kunna behålla sin auktoritet. På detta viset är relationen också ett instrument för att uppnå inläring. ”/.../man sällan betar sig överjävligt mot de som man tycker om” (Respondent 2). Att slösa med vänlighet till eleverna är ett sätt att bygga relation till dem. Samtidigt underhålls lärarens auktoritet och detta skapar en god grund för elevernas inläring. Undervisningen kan börja först då trygga relationer är skapade. När relationen väl är upprättad är det viktigt att se elever som människor och uppmuntra dem i deras positiva beteende. Det är viktigt att undvika uppmärksammandet av dåligt beteende alltför ofta.

Att bygga en bra relation med eleverna är inte lätt. Det krävs att läraren är självkritisk och lyssnar på responsen som kommer från eleverna. På detta viset kan läraren anpassa sig till eleverna och deras behov. Läraren har huvudrollen i relationsbyggandet och måste ”hitta ord för att övertyga barnen”, det vill säga motivera barnen i deras vardag. Många gånger kan elevernas situation och bakgrund göra så att de tappar fokus, motivation och intresse. Relationen påverkas då och det är upp till läraren att försöka motverka de negativa faktorernas inverkan. Detta kan ske genom att läraren plockar fram elevens intresseområden och förklara varför eleverna går i skolan och lär sig.

När relationen i ett klassrum har formats kan undervisningen börja. Förutom detta är relationen ett instrument för läraren att uppnå fostran och lärande hos eleven. Detta kan te sig genom att läraren som positiv vuxen förebild är exempel i relation med eleven på hur eleven kan bete sig och agera när denne själv senare ska bygga relationer med olika människor i sitt liv. ”Relationsskapandet blir liksom ett instrument/.../undervisningen börjar först efter att relationerna är skapade”. (Respondent 2) Relationerna är nästan det enda sättet för lärare idag att få med sig eleverna i undervisningen. Idag är det inte självklart att läraren har auktoritet

när denne kliver in i klassrummet. Eleven är mer benägen att testa gränser och utmana lärarens ställning av olika anledningar. Relationen mellan läraren och eleven samt lärarens förmåga att motivera eleven är en förutsättning för att eleven ska vara mottaglig för ämnesundervisning.

5.2 Lärarens personlighet

För att kunna bygga relationer till eleverna bör en lärare uppvisa öppenhet. Att läraren visar vem han/hon är som person och att eleverna tillåts ta reda på saker om en. Av den anledningen uppstår ömsesidig respekt mellan läraren och eleven. Det är viktigt att elever litat på läraren och är trygga i mötet med denne. Det är då eleverna vågar prata om faktorer som kan vara av vikt för att läraren ska kunna planera den bästa lärsituationen. ”Det är viktigt att de lär känna mig” (Respondent 3). Nästan samtidigt som läraren och eleven lär känna varandra byggs relationen, tilliten, respekten och tryggheten. Att läraren öppet visar vem han/hon är verkar vara en förutsättning för att eleverna ska visa vilka de är. Detta sker i jämvikt, så mycket som läraren visar av sig själv till eleverna, lika mycket kan denne se av eleverna.

Att analysera och reflektera över sin egen roll i förhållande till eleverna hjälper läraren att bygga relationer i klassrummet. Analys innebär förenklat att någonting delas upp i små bitar. Läraren kan till en viss del dela upp sina handlingar i små bitar och reflektera över dem aktivt. Självrannsakan, självkritik och självvärdering är några ord som skulle kunna beskriva den här processen. I denna process är feedback från eleverna viktig för att kunna generera en bild av den egna insatsen. ”Just att vi gör analys efter varje lektion/.../det hjälper mig att bygga förhållanden på rätt sätt” (Respondent 4). Hur ofta en lärare är självkritisk eller självvärderande beror på dennes behov. Det krävs också en balans i detta. För att uppnå balans krävs uthållighet och tålamod, detta gäller även lärarens verksamhet med eleverna i klassrummet. Den egna självmedvetenheten förbättras genom att läraren aktivt reflekterar över det som finns i vårt undermedvetna med hjälp av olika frågor. Exempelvis vad, hur och varför. Då kan läraren också bli medveten om förhållningssätt som existerar. På detta sätt kan läraren hitta lösningar på olika problem hos sig själv. När detta alternativ är uttömt kan andra alternativ beaktas.

Just lärarens personlighet spelar stor roll för elevernas utveckling. Genom utvecklingen av relationer till elever samt egna förhållningssätt kan läraren påverka eleverna. Denna påverkan kan te sig i form av en vuxen förebild som läraren kan vara till eleverna. Hur läraren är och hur läraren handlar kan vara en modell för hur vissa elever väljer att bete sig och handla när de blir vuxna. Med tanke på detta är det viktigt för läraren att denne är ärlig mot sig själv och mot eleverna i klassrummet. En positiv syn på elever och deras förmågor är en katalysator för att kunna ha ett utvecklande förhållningssätt som gynnar eleverna. Att se det positiva i varje elev hjälper läraren att fokusera sig på att arbeta med det som är positivt och konstruktivt, det som leder till utveckling. Negativa beteenden bör uppmärksammas endast för att förbättra dessa. ”Vi arbetar bättre i en miljö där vi känner oss omtyckta” (Respondent 2). Detta gäller alla människor. För läraren gäller det att denne är klarsynt och ser sin omgivning för vad den är. Ibland kan läraren stöta på uttalanden och beteenden från eleverna som kan vara kränkande. I sådana situationer är det av vikt att inte ta åt sig personligt. Läraren bör kunna växla från att se helhetsbilden men också detaljerna i en relation. För att eleverna ska kunna se den positiva inställningen hos läraren gäller det att läraren omsätter teori i handling. Ställer läraren upp för eleven då ställer eleven upp för läraren också.

Med tanke på olika situationer som uppkommer i klassrummet kan läraren få olika roller. Kurator, psykolog, förälder, advokat, storebror, brandman, vän är några exempel. Dessa roller uppkommer ur en närmare relation med eleverna. Lärare är till för eleverna och ska anpassa sig till just deras behov. Behoven kan ibland kräva att läraren (om denne vill se det på detta viset) går in i en viss typ av roll för att hjälpa eleven. Orsakerna är många varför vissa elever behöver en förälder i skolan exempelvis men en anledning kan vara att vissa föräldrar inte spenderar tillräckligt med tid med sina barn. ”Ibland du kan spela verkligen roll som mamma, ibland som en vän/.../men just att känna eleven” (Respondent 4). Att känna eleven innebär större pedagogiska möjligheter för läraren. Läraren bör kunna se både en helhetsbild och en detaljerad bild av eleven som hjälper läraren att utveckla eleven. Ju mer komplett bilden är desto lättare är det att sätta in adekvata pedagogiska åtgärder utifrån elevens behov.

5.3 Kommunikationens betydelse

Kommunikationen påverkar relationen och tvärtom. Relationen påverkar kommunikationen mellan läraren och eleven. Kommunikationen har till syfte att det inte blir några missförstånd

mellan läraren och eleven. Det i sin tur leder till en bra relation. Kommunikationen inbegriper det som är icke-verbalt. Det kan vara ett leende eller en blick. Känslor som trötthet och ilska kan göra så att det uppstår omedveten icke verbal kommunikation och detta kan påverka relationen. Dessa tillfällen kan leda till konflikt. Då är det viktigt att prata i en lugn ton hela tiden. Kommunikationen mellan läraren och eleven måste få ta sin tid. En del av kommunikationen har sitt ursprung i personligheten och det styr ibland vilka personer som dras till varandra. Det är det som kallas för personkemi. I en relation med eleven kan läraren använda ord som tröstar eleverna och löser deras problem. Detta är samtidigt relationsbyggande. Under dessa tillfällen är uppmärksamhet nödvändigt från lärarens sida för att kunna tolka alla signaler från eleverna. Både verbala och icke verbala. ”... på något sätt just kommunicera och på så sätt du försöker lösa elevernas problem/.../att eleven upplever att det är viktig samtal, viktig kommunikation och då kan du ... på samma sätt bygger du förhållanden” (respondent 4). Uppmärksamhet från lärarens sida på det som eleverna uttrycker för att kunna förstå de. Kommunikation, uttryck och begrepp bör ske i en kontext som är avpassad för eleverna. Mimik, retorik, gester och ansiktsuttryck förstärker kommunikationen och underlättar mottagandet av budskapet hos eleverna. När läraren väl förstår eleverna kan denne koncentrera sig på att klart och tydligt kommunicera med eleverna väl medveten om relationerna som kan skapas (och avvecklas) då. Elever är mestadels öppna och säger öppet det de känner och tänker. Konflikter är en del av lärares och elevs vardag, men de är också relationsbyggande om läraren kan se detta perspektiv. I konflikter kommer ibland fram information som annars kanske inte hade kommit fram. Det gäller för läraren att veta hur konflikter ska hanteras för att kunna göra något positivt och konstruktivt av dem. Det är erfarenheten som gör att lärare blir bättre på konflikthantering ju längre tiden går. Varje konflikt gör att läraren till slut blir något av en expert på att hantera konflikter. Detta leder till trygga relationer till eleverna.

5.4 Känlornas betydelse i relationsbygget

Det är viktigt för läraren att vara medveten om sina känslor i en relation till eleven eftersom känslorna kan påverka relationen på olika sätt. Ibland kan det vara så att läraren inte förstår eleven och då kan det lätt uppstå en känsla av irritation och frustration. Vid det tillfället är det viktigt att vara medveten om den känslan för att kunna tygla den. Detta är något som finslipas under en längre erfarenhet av att arbeta med elever. Lärare kan ibland känna sympati för de

elever som de undervisar. Denna känsla hjälper läraren att anstränga sig mer i sina försök att hjälpa eleverna. För att kunna hjälpa eleverna behöver läraren känna lite om elevernas bakgrund och hemförhållanden för att genom förståelse för eleverna skapa en trygg atmosfär där eleverna kan öppna sig för läraren. ”... men det är mer av en kurator roll, det är jätteviktigt att inte låta det påverka betygssättning...” (Respondent 2). Det gäller att hålla en balans i detta så att det inte påverkar en rättvis bedömning av eleverna och deras färdigheter. I samband med detta är det också nyttigt för lärare att ha förmågan att tillfälligt vara impopulär i elevernas ögon. Det gäller att uthärda de känslor som dyker upp då för att kunna nå sitt mål, att utveckla eleverna på bekostnad av ens egen popularitet.

De positiva känslor som glädje och entusiasm ska läraren försöka sprida till eleverna. De gånger läraren inte mår så bra ska inte döljas eftersom det ändå syns. Därför är ärlighet en egenskap som läraren bör eftersträva. På samma sätt som känslor uppfattas av eleverna, likaså uppfattas avsikter. Ens avsikter och handlingar resulterar i en viss typ av relation till eleverna. ”Jag tycker du alltid måste ha kontroll”. Respondent fyra om kontroll av känslor i en lärare-elev relation.

Det kan hända att läraren känner lite extra sympati för en viss elev eftersom läraren känner igen sig själv i denna elev. Då är läraren också benägen att hjälpa den här eleven mer än andra elever i klassrummet. Å andra sidan finns det också elever som behöver mer hjälp än andra vid vissa tillfällen och då koncentrerar sig läraren på dessa elever. Detta är lärare medvetna om och just samvetet kan då bromsa läraren i dennes avsikter eftersom lärare vill vara rättvisa och lägga ner lika mycket tid på alla elever. I praktiken går det tyvärr inte alltid att genomföra.

6. Diskussion

Dokument som Lpo94 och Skolverkets rapport Utan fullständiga betyg (2001) uttrycker tydligt vikten av relationen mellan läraren och eleven. Efter att ha läst relevant litteratur har lärarens personlighet, kommunikation och känslor utkristalliserats som områden av stor vikt i denna relation. Av denna anledning har jag också velat undersöka hur lärarna själva ser på dessa områden i relation till eleven. Därför är också hela arbetet också koncentrerat till just lärarna och de aspekter som nämns här.

I inledningen har relationen mellan läraren och eleven varit i fokus under intervjuerna. Tre av fyra respondenter såg på relationen som någonting som läraren och eleven bygger upp under en längre tidsperiod. De definitioner som Aspelin (1999), Birnik (1998) och Juul (2002) tar upp är inte direkt uttryckta i de intervjuer som genomförts. Dessa författare nämner ordet samspel när de ska beskriva relationen men respondenterna beskriver deras syn på relationer med ord som byggande, tillit och trygghet. Den processen i en relation som beskrivs av författarna kan däremot skönjas i respondenternas uttalanden. Det som syns både i teorierna och också respondenternas uttalanden är att i en relation sker det något både hos individen samt i den kommunikation och också beteenden som utspelar sig mellan deltagarna i relationen. Det som sker inom individerna kan vara att förhållningssätt och attityder interagerar i en process som leder till att olika beteenden och handlingsalternativ skapas i en relation. Det som är anmärkningsvärt är att två respondenter förespråkar att relationen mellan läraren och eleven byggs upp först, sedan kan undervisning äga rum. Den litteratur som tas upp i detta arbete behandlar inte prioriteten av relationen kontra undervisningen, men Normell (2004) ger ett annorlunda perspektiv på detta. Normell (2004) skriver att vi känner något inför det vi ska utföra och därför kan vadsomhelst bli viktigt eller oviktigt. Av detta skulle följande resonemang kunna presenteras. Om eleven känner att relationen och mötet med läraren är oviktig, då faller också undervisningen kanske i kategorin oviktig och eleven lär sig ingenting eller väldigt lite. Möjligheten finns att eleven bortser från den oviktiga relationen till läraren och koncentrerar sig på innehållet i undervisningen. Då spelar relationen mindre roll. Av de resultat som syns i detta arbete framkommer det dock att elevens relation till läraren tydligt kopplas till hur väl eleven når upp till de mål som sätts upp av läroplanen.

Att relationen är viktig för både läraren och eleven pekar uttalanden från respondent två som ser relationen som ett instrument för att uppnå inläring hos eleverna. Likaså syns det att elever i mindre omfattning kan bortse från relationen till läraren i undervisningen, vilket gör förtroendefulla relationer och kunskaper om dem väldigt betydelsefulla. Elever idag kopplar helt enkelt mycket av det de gör i skolan till relationer med lärare. Har elever bra relationer till lärare syns det också i deras resultat. Detta är också något som rapporten Utan fullständiga betyg (2001) från Skolverket påpekar. Respondenten uttrycker också i samband med detta, lärarens förmåga att motivera eleverna hänger ihop med relationsbyggande. För att kunna motivera eleverna bör läraren även ha kännedom om elevernas personliga sfär, vad de gör på fritiden och liknande. Likaså får läraren släppa in eleverna i sitt eget liv för att kunna få insikt

i deras liv. Dock är det också viktigt att hålla en balans i detta. För att kunna ha en bra relation till eleverna krävs att läraren kan motivera eleverna.

Två respondenter nämner öppenhet som en viktig egenskap hos läraren. Ur den öppenheten uppstår trygghet och tillit i relationerna. Aspelin (2005) tar upp egenskaper som trygghet och pålitlighet men ser dem mer som förhållningssätt än personliga egenskaper. Det kan vara så att de är lättare att förändra och påverka när de ses som förhållningssätt. Därför bör också öppenhet hos läraren ses som ett förhållningssätt och mindre som en personlig egenskap.

Tre respondenter anser att läraren bör reflektera över och analysera sin egen roll i förhållande till eleverna. Det är på detta sätt läraren bygger relationer i klassrummet. Självrannsakan, självkritik och självutvärdering är några av orden som nämns i intervjuerna. Birnik (1998) är också av åsikten att lärarens medvetenhet om den egna personligheten är av vikt för relationen mellan läraren och eleven. Just medvetenheten om personlighetens möjligheter och begränsningar gör så att läraren kan ta ut sin egen handlingskurs i relation till elever. För att kunna genomföra detta skulle Zillers (1976) teori om personlig förändring kunna vara ett verktyg. Det lättaste att förändra hos en människa är attityder enligt denna teori. Attityder är en persons benägenhet att handla på ett visst sätt. För att kunna förändra dessa attityder krävs det att personen i fråga är medveten om attityder hos sig själv. Ziller (1976) skriver inget om hur detta ska uppnås. Däremot ger författaren en ingående beskrivning av vad en attityd är och sedan är det upp till varje individ att implementera den i verkligheten. Aspelins (2005) beskrivning av självfostran skulle kunna förklara hur läraren praktiskt skulle kunna tillämpa Zillers teori. Enligt Aspelin (2005) är vi själva inte kapabla att kritisera oss själva produktivt. Detta betyder att vi behöver någon annan som vi ser upp till och respekterar för att kunna fostra oss själva. Detta synsätt kan tillämpas både på läraren och också eleven. Detta betyder att eleven bör ha en lärare som denne ser upp till och respekterar för att kunna utvecklas. Likaså bör läraren också ha någon att se upp till och respektera för att kunna utvecklas personligt. Just i intervjuerna kommer det fram ord som respekt och förebild samt hur viktiga dessa är i en lärare-elev relation. Utan detta existerar inte en trygg och tillitsfull relation. Dessutom syns respondenternas förebild av lärare hos personer som de har mött tidigare i sina liv. Dessa personer är lärare som har satt en prägel på respondenternas nuvarande bild av hur en lärare bör agera och bete sig. Denna prägel avspeglar sig i hur respondenterna uppfattar att de bör bete sig nu när de själva är lärare. Respondent två berättar exempelvis om detta när denne pratar om vikten av positiv förstärkning och den lärare som inspirerat honom till detta.

I detta sammanhang är det dock viktigt att vara medveten om att förändringar tar tid och att det inte sker över en natt. Detta är särskilt viktigt när det gäller personliga förändringar. Det jag kan anmärka på när det gäller personlig förändring är att det krävs medvetenhet om att förändringar behövs för att kunna genomföra dem. Ofta ställer jagets försvarsmekanismer till det och förhindrar dessa förändringar. Det är detta som gör att förändringar hos människor tar tid. De försvarsmekanismer som finns hos jaget är där av en anledning. De är där för att kunna skydda oss mot dåliga förändringar. Öppenhet och ödmjukhet tillåter vissa förändringar att komma in och efter en tid accepteras eller avvisas av jaget.

I kommunikationen mellan läraren och eleven framkommer det i intervjuerna att känslor som ilska och trötthet kan bidra till att det uppkommer omedveten icke verbal kommunikation. Detta kan påverka relationen mellan läraren och eleven. Detta kan tolkas i termer av emotionell kommunikation som Aspelin (2003) skriver om. Aspelin (2003) skriver att när människor kommunicerar tänker de på innehållet men, parallellt med det har de också ett känslomässigt förhållande till innehållet i samtalen. Detta uttrycks i den icke verbala kommunikationen. Om vi antar att lärare är medvetna om detta, kan denna medvetenhet leda till bättre kommunikation och relation till eleven.

En annan aspekt som respondent två nämner är uppmärksamhet från lärarens sida. Enligt respondenten gäller det att vara uppmärksam på de signaler som läraren får från eleverna. Detta för att kunna på bästa sätt agera i relationen till eleverna. Maltén (1998) beskriver detta som intuitivt lyssnande, att läraren lyssnar mellan raderna. Förutom det sagda så bör läraren spetsa sina sinnen för att fånga upp det som denne inte ser och hör. För att kunna göra detta krävs empati, självkänedom samt människokänedom.

Just känslor och empati är något som respondenterna tycker är viktigt att hålla under kontroll eftersom de kan påverka läraren negativt. Å andra sidan är känslor som glädje och sympati viktiga då läraren med hjälp av dessa engagerar sig mer i relationen till eleven. Normell (2004) påpekar att människors förmåga att kunna avläsa andra människors känslor är grundläggande för människors samarbetsförmåga. Enligt Wennberg & Norberg (2004) är detta definitionen för empati. Utan den skulle samarbete med andra människor vara svårare. I respondentens uttalanden syns en balansgång när det gäller att ta hänsyn till sina känslor. För det första är det viktigt att inte ta hänsyn till sina sympatikänslor exempelvis i betygssättning men viktigt när det gäller engagemang och att sprida en positiv stämning i klassrummet. Det

som också kommer fram är att respondenterna försöker se till elevens bästa, även om det innebär att läraren själv blir opopulär i klassen ibland. I sina egna förhållningssätt försöker respondenterna se elevens handlande som en isolerad händelse och inte något som ska tillskrivas elevens personlighet. Detta anser jag är en viktig ingrediens för förtroendefulla relationer mellan lärare och elever.

Wennberg & Norberg (2004) beskriver dagens elever som ”stora egon” som fostras i att för det mesta bara se till sig själva och sina behov. Detta rimmar inte med skolans styrdokument där samspel och hänsyn är viktiga komponenter i skolarbetet. Detta kan kopplas till respondent två som menar att elever idag ständigt prövar lärarens auktoritet. Det bästa verktyget enligt respondenten är stora portioner vänlighet. Till slut kan inte elever bete sig illa mot någon som är vänlig mot dem och visar i handling omtanke och hänsyn. Respondenten uttrycker att läraren är mänsklig och beter sig som mänsklig mot eleverna. Detta är i linje med Birniks (1998) resonemang kring lärarens mänsklighet. Respondentens metod vänlighet är ett sätt att bryta den individualistiska syn som Wennberg & Norberg (2004) beskriver att den råder hos dagens elever. För att kunna lära elever empati måste läraren visa empati i handling genom att bry sig och vara vänlig. Genom att vara medveten om sin egen personlighet, kommunikation och sina känslor har läraren en bra grund för att skapa förtroendefulla relationer.

Enligt min mening innehåller lärarens personlighet förmågan att kommunicera, upprätta relationer samt förhålla sig känslomässigt till omgivningen. Därför bör det finnas verktyg som direkt eller indirekt övar och utvecklar dessa områden hos läraren. Dessa verktyg bör kunna introduceras redan under första fasen av lärarutbildningen. För att kunna hitta dessa verktyg krävs det mer forskning kring lärarens personlighet. I detta arbete har jag bara skrapat lite på ytan. För min del räcker det för att se att det finns mer att hitta just där och det hade varit intressant att läsa om forskning kring just det området. En mer omfattande fördjupning av lärarens personlighet hade kanske kunnat sätta detta arbete i ett större sammanhang.

7. Sammanfattning

Syftet med detta arbete var att belysa betydelsen av lärarens personlighet, kommunikation samt känslor i relation till eleven. Det har varit svårt att hitta litteratur kring dessa ämnen och

litteraturen har inte alltid varit riktad mot lärare-elev relationen. Litteraturen visar på ett tidigt stadium att relationen mellan läraren och eleven är viktig och då har det lett mig till att undersöka lärarens betydelse i denna relation genom tre områden hos läraren som nämns ovan. Det som litteraturen tar upp som betydelsefullt kring lärarens personlighet är självförståelse och självanalys som grunden för personlig utveckling och förändring. Betydelsen av lärarens kommunikation med elever ligger i faktorer som uppmärksamhet och intuitivt lyssnande av det sagda och det som läraren inte kan se och höra. Att bry sig om eleverna är empati och positiva känslor hjälper att utveckla relationer och inläring. Relationer beskrivs som samspel mellan individer samt processer där individer påverkar varandra. I dessa processer spelar personlighet, kommunikation och känslor en avgörande roll i hur relationerna utfaller.

Den empiriska undersökning som har genomförts hade en kvalitativ ansats som utgångspunkt. Med undersökningen ville jag ta reda på uppfattningar som finns hos respondenten kring vilken betydelse lärarens personlighet, kommunikation och känslor har i relationen till eleven. Respondenterna såg på relationen som något som borde innehålla tillit, trygghet och öppenhet. Vidare poängterade de att läraren bör visa sig mänsklig för att genom tillit, trygghet och öppenhet bygga en relation till eleven. Ömsesidig respekt är också viktigt samt att den vuxne har och tar det största ansvaret i relationen. Relationen är en metod för att uppnå lärande hos eleverna. Sammanfattningsvis har respondenterna redogjort för olika faktorer som i litteraturgenomgången visat sig vara av stor betydelse.

En av slutsatserna som dras är att respondenterna i undersökningen visat medvetenhet om sin personlighet, kommunikation samt känslors betydelse för byggandet av en bra relation. Denna medvetenhet är nödvändig för att kunna uppnå lärande hos eleverna. Därför är det viktigt att lärarna ägnar mer tid för att utveckla sin personlighet, kommunikation samt kännedom om sina känslor för att på så sätt förbättra relationer till eleverna.

Referenser

Aspelin, Jonas. (1999). *Banden mellan oss*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Aspelin, Jonas. (2005). *Den mellanmännsliga vägen*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Aspelin, Jonas. (2003). *Zlatan, Caligula och ordningen i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Birnik, Hans. (1998). *Lärar-elevrelationen Ett relationistiskt perspektiv*. Göteborg: Acta Universitatis Gothenburgensis.

Danielsson, Lennart & Liljeroth, Ingrid. (1996). *Vägval och växande*. Stockholm: Liber AB

Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.

Juul, Jesper & Jensen, Helle. (2002). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber AB.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94. (1994). Stockholm: Fritzes.

Maltén, Arne. (1998). *Kommunikation och konflikthantering*. Lund: Studentlitteratur.

Normell, Margareta. (2004). *Pedagogens inre rum*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2003). *Forsknings - metodikens grunder* 3.e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2001). *Utan fullständiga betyg – varför når inte alla elever målen? Skolverkets rapport nr.202*. Stockholm: Liber AB.

Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Smedjebacken: ScandBook AB.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska Principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wennberg, Bodil & Norberg, Sofia. (2004). *Makt, känslor och ledarskap i klassrummet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Ziller, Robert C. (1976). *A helical theory of personal change*. Oxford, UK: Blackwell.

Öhman, Anna. (2002). *Kommunikation – Relation. Examensarbete*. Högskolan Kristianstad.

Tidskrifter

Sarah, nr1. (2006 årgång 4). *Arbete i skolan – generiskt lärande*.

Bilaga

Intervjufrågor

1. Om jag säger ordet relation till dig, vad innebär det ordet för dig?
2. Berätta om relation i sammanhanget lärare-elev. Vad tänker du kring det? Vad innebär det för dig?
3. Berätta om något/några speciella begrepp eller områden i en lärare-elev relation som du vill understryka. Vad tänker du kring det? Vad innebär det för dig?
4. Hur medveten är du om din personlighet i relation med barnen? Finns det något som är omedvetet? Är det något som man kan, vill, vågar påverka/förändra?
5. Berätta om vad du tänker på kring kommunikation i en lärare-elev relation. Vad tänker du kring det? Vad innebär det för dig?
6. Hur medveten är du i din kommunikation med eleverna? Finns det något i kommunikationen som är omedvetet? Är det något som man kan, vill, vågar påverka/förändra?
7. Berätta om känslor i en lärare-elev relation. Vad tänker du kring det? Vad innebär det för dig?
8. Berätta om din medvetenhet kring känslor i en lärare-elev relation. Finns det något omedvetet? Är det något som man kan, vill, vågar påverka/förändra?